
Podijeljeno fizičko skrbništvo: Pregled istraživanja (Dio II. od II)

DR LINDA NIELSEN

Dio I. ovog članka u dva dijela, koji se pojavio 2013., u proljetnom izdanju časopisa „American Journal of Family Law“, usmjeren je na glavne probleme vezane uz zajedničko fizičko skrbništvo, dječje viđenje sukoba, suradnju i prihode roditelja. Dio II. razmatra ulogu oca, ishode za djecu (npr. školski uspjeh i ponašanje), i stabilnost modela podijeljenog roditeljstva. Referentna literatura navodi se na kraju članka.

KARAKTERISTIKE OČEVA KOJI IMAJU PODIJELJENO SKRBNISŤVO

Pitanje o kojemu se raspravlja u vezi s podijeljenim roditeljstvom je, za početak, da su ti očevi na izvjestan način nekako "bolji" od drugih očeva. Ako je tomu tako, onda bi sve prednosti povezane s podijeljenim roditeljstvom bile prisutne čak i ako bi ta djeca živjela uglavnom samo s majkama.

Prema mojem saznanju, ni jedna studija nije usporedila kvalitetu odnosa otac-dijete prije i poslije razvoda, s modelom roditeljstva kojeg roditelji odabiru. Međutim, postoje barem tri razloga zbog čega ne bi bilo ispravno pretpostaviti da je većina očeva kod modela podijeljenog roditeljstva "bolja" u ulozi roditelja od očeva koji svoju djecu vide samo svaki drugi vikend.

Prvo, mnogi "vikend očevi" kažu da su željeli zajedničko fizičko skrbništvo. Za neke su radni raspored ili niska primanja učinili neprovedivim da djeca žive s njima. Drugi si nisu mogli priuštiti pravnu bitku za podijeljeno roditeljstvo, ili nisu vjerovali da u takvoj bitci mogu pobijediti. Posljedica je bila ta da su ovi očevi popustili željama majki da djeca žive s njima (70-72). U studiji o skrbništvu Sveučilišta Stanford, primjerice, samo je 30% očeva koji su željeli podijeljeno roditeljstvo to i dobilo (62). A prema 320 studenata koji su

nakon razvoda roditelja nastavili živjeti samo s majkom, ispostavilo se da je polovica očeva željela podjednako vremena s njima (34). Nemamo pouzdan način da odredimo koliko je očeva željelo podijeljeno fizičko skrbništvo, ali im je to odbijeno, ili su odustali od pravne bitke. Međutim, to ima li otac razrađen plan o podijeljenom roditeljstvu ili ne, nije najpouzdaniji način za procjenu koliko je on doista želio podijeljeno roditeljstvo.

Cilj ovoga članka nije procijeniti koliko su točne pretpostavke očeva o pristranosti obiteljskih sudova protiv njih. Neki dokazi sugeriraju da bi očevi mogli biti u krivu. Na primjer, u anketi 345 razvedenih parova u Sjevernoj Karolini, 20% očeva dobilo je podijeljeno roditeljstvo od suca,

---

Linda Nielsen, Ed.D. je profesor Adolescentne i Psihologije obrazovanja na Wake Forest University u Winston Salemu, u saveznoj državi North Carolina. Njena područja ekspertize su odnosi otac-kćer i podijeljeno roditeljstvo nakon razvoda. Njezin rad o očevima i kćerima, s naglaskom na razvedene očeve, prikazan je na PBS, NPR i u brojnim časopisima i novinama na međunarodnoj razini. Osim brojnih članaka, napisala je četiri knjige o odnosima otac-kćer i sveučilišni udžbenik o psihologiji adolescenata. Kao član Association of Family and Conciliation Courts (Udruženje obiteljskih sudaca i sudaca izmiritelja) i Southeastern Psychological Association (Udruženje psihologa jugoistoka), održala je brojne prezentacije o podijeljenom roditeljstvu i razvedenim očevima i radila kao vještak u istraživanjima o podijeljenom roditeljstvu. Više informacija o njezinu radu dostupno je na njezinoj web stranici www.wfu.edu/~nielsen ili putem e-maila nielsen@wfu.edu.

u odnosu na samo 5% onih koji su ovakav dogovor postigli medijacijom i 10% onih koji su to postigli uz pomoć odvjetnika (73). S druge strane, odvjetnici i suci u nekoliko su anketa naveli da postoji pristranost protiv očeva na obiteljskim sudovima (74-78). Isto tako, u nedavnom istraživanju 367 osoba pozvanih za članove porote, gotovo 70% je reklo da djeca trebaju provoditi podjednako vrijeme s oba roditelja. Međutim, samo ih 28% vjeruje kako će sudac donijeti takvu odluku (79). Važno je naglasiti kako će otac koji *vjeruje* da su sudac ili zakon o skrbništvu njegove države pristrani na njegovu štetu, rjeđe pokušati postići dogovor o podijeljenom roditeljstvu nego otac koji vjeruju da nema pristranosti. Ova je situacija u pravnoj praksi poznata kao "pregovaranje u sjeni zakona" - što znači da, iako kod samo 10% razvedenih parova slučajevne rješava sudac, 100% njih je ipak pod utjecajem obiteljskog zakona države u pogledu podijeljenog roditeljstva (80). S obzirom na ovu okolnost, pretjerano je pojednostavljeno pretpostaviti da su očevi koji su postigli sporazum o podijeljenom fizičkom skrbništvu uvijek više posvećeni djeci ili uopće nekako "superiorni" u odnosu na očeve čija djeca žive s majkom.

ISHODI ZA DJECU: ŠKOLSKI USPJEH, PONAŠANJE, PSIHOLOŠKI, FIZIČKI

Koliko se dobro većina djece snalazi u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom? U usporedbi s djecom koja žive s majkom, jesu li značajno bolja ili lošija po školskom uspjehu, socijalnim, psihološkim ili fizičkim kriterijima? Tim se pitanjima bavi dvadeset i pet studija prezentiranih u tablicama 1 i 2.

Počevši s najstarijim studijama, metodološki je najimpresivniji Stanford projekt o skrbništvu, u kojem su podaci prikupljeni tijekom četverogodišnjeg razdoblja (1984-1988.) na uzorku od 1100 razvedenih parova s ukupno 1386 djece. Četiri godine nakon razvoda, adolescenti u modelu podijeljenog roditeljstva uz život u dva doma, bili su bolji u školskom uspjehu te po emocionalnim i psihološkim pokazateljima od djece koja su živjela samo s jednim roditeljem. Kod te je

djece bila manja vjerojatnost stresa zbog osjećaja da trebaju brinuti o majci.

Tablica 1 Obitelji gdje djeca žive u dva doma: Izmjene planova roditeljstva tijekom vremena		
	Godine od razdvajanja rod.	Bez izmjena
Brotsky	1,5	80%
Cashmore	2-4	55%
Kaspiew	3-4	70%
Kline	2	80%
Lodge	2-3	67%
Macoby	3,5	50%
McIntosh	4	65%
Melli	3	90%

S druge strane, kad njihovi roditelji nisu bili u dobrim odnosima, ovi su se tinejdžeri češće osjećali uhvaćeni u borbu roditelja nego djeca koja su živjela samo s jednim roditeljem. Srećom, nije postojala veća vjerojatnost da će ih roditelji uvlačiti u sukobe nego što to čine ostali razvedeni roditelji. Štoviše, bliži odnos s oba roditelja općenito je ublaživao negativan utjecaj roditeljskih sukoba. Djeca u obje vrste obitelji bila su više pod stresom, tjeskobnija i depresivnija kada je postojala velika razlika između roditelja u stilu oroditeljstva. Ali je najgori bio učinak na djecu koja su rijetko provodila vrijeme s ocem, a manji na one u dvojnog prebivalištu. Posebno je vrijedno opaziti u ovom longitudinalnom istraživanju da su čak i nakon uzimanja u obzir stupnja obrazovanja roditelja, visine dohotka i razine sukoba, djeca u podijeljenom fizičkom skrbništvu pokazivala bolje rezultate (47, 62).

Noćenje pruža prirodnije obiteljsko okruženje.

Brojne manje studije provedene otprilike u isto vrijeme kad i studija Stanford također su našle jednake ili bolje ishode za djecu u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom. Četiri godine nakon razvoda njihovih roditelja, 11 djece koja

Tablica 2 ISHODI ZA DJECU							
Podijeljeno stanovanje (35–50% boravka s noćenjem) ili Samostalno skrbništvo							
	Podijelj./Samostal.		Kognitivno Šk.uspjeh	Psihol.& Emocionalno	Delinkven. Droge/ Alkohol Agresivnost	Fizičko zdravlje	Odnosi s rodit.
Bjarnason	2200	25.578		bolje			bolje
Breivik	41	409	podjednako	bolje	bolje		
Brotsky	26	13		bolje	bolje		
Buchannan	97	150	bolje	bolje	bolje	bolje	bolje
Cashmore							
*CSA	440	148	bolje	bolje	bolje		
*LSAC	84	473	bolje		bolje	bolje	
Campana	207	272		bolje	bolje		
Fabricius	30	201					bolje
Fabricius	337	686					bolje
Fabricius	130	136				bolje	bolje
Frank	16	90			bolje		
Jablonska	443	2920			bolje		
Janning	5	17					bolje
Kaspiew*	645	7118		bolje	bolje		
Kline	35	58		bolje	podjednako		bolje
Lee	20	39			bolje		
Lodge	105	518	podjednako		podjednako		bolje
Luepnitz*	11	89		podjednako	podjednako		
Melli*	597	600		bolje			bolje
McIntosh#	17–70	14–624		miješano	miješano	podjednako	
McIntosh	42	44		bolje	podjednako		bolje
Neoh	27	37			bolje		
Pearson*	62	459		bolje	bolje		
*	9	83		podjednako	podjednako		
Spruijt	135	350					bolje

* broj obitelji, a ne broj djece

#Broj djece mjerene na svakoj varijabli značajno je varirao

su živjela u dva doma nisu bila značajno drugačija od 89 djece koja su živjela samo s majkom po kriterijima stresa, zbunjenosti ili nesigurnosti (54). U većem istraživanju, tri godine nakon razvoda, 62 djece s podijeljenim prebivalištem pokazalo se manje depresivnim, pod manjim stresom i manje uznemireno u

odnosu na 459 djece koja su živjela s jednim roditeljem. Posebno je vrijedno spomena da su sva ova djeca pokazivala slične rezultate u trenutku razvoda njihovih roditelja (55). U mnogo manjoj studiji istih istraživača nije bilo razlike između devetero djece odgajane u podijeljenom fizičkom skrbništvu i 144 djece

koja su živjela samo s majkom ili s ocem. S obzirom na vrlo mali broj obitelji s podijeljenim roditeljstvom, ne čudi da su obiteljski prihodi, sukobi i nasilje u obitelji bili zaslužni za polovicu razlika u općem stanju djece. U studiji provedenoj u San Franciscu, gdje je roditeljima pruženo besplatno savjetovanje u svrhu prevladavanja sukoba, djeca u 26 obitelji podijeljenog fizičkog skrbništva pokazala su bolje rezultate po kriterijima stresa, tjeskobe, problema u ponašanju, te prilagodbe seljenju između dva doma, u odnosu na djecu iz 13 obitelji gdje su djeca nastavila živjeti samo s jednim roditeljem. Treba napomenuti da su djeca čijim je roditeljima u početku trebalo najviše savjetovanja kako bi dobro uredili podijeljeno roditeljstvo, na kraju pokazala jednako dobre rezultate kao i djeca čiji su roditelji od početka dobro funkcionirali (53). Slično tomu, u jednoj kanadskoj studiji, 85% roditelja s podijeljenim roditeljstvom izjavilo je da se osjećaju blisko s djecom i da su se djeca dobro prilagodila na život u dva doma (52).

SLIČNI ZAKLJUČCI U VEĆINI AMERIČKIH STUDIJA

Novije američke studije došle su do sličnih zaključaka. U studiji provedenoj u Wisconsinu s 590 obitelji s podijeljenim roditeljstvom, djeca su bila manje depresivna, imala manje zdravstvenih problema i bolesti povezanih sa stresom te su bila zadovoljnija svojim načinom života u odnosu na 590 djece koja žive samo s jednim roditeljem (Melli i Brown, 2008). Postojala je 30% manja vjerojatnost da djeca budu ostavljena s babysittericama ili u jaslicama. Gotovo 90% njihovih očeva sudjelovalo je u školskim priredbama, u odnosu na samo 60% drugih očeva. Gotovo 60% majki reklo je da su očevi bili jako uključeni u donošenje svakodnevnih odluka o životu svoje djece. Zapravo, 13% majki poželjelo je čak da očevi budu *manje* uključeni. Isto tako, 80 učenika iz obitelji s podijeljenim roditeljstvom imalo je manje zdravstvenih problema i manje bolesti uzrokovanih stresom, u odnosu na 320 učenika koji su živjeli u jednoroditeljskom domu (81).

Kod učenika viših razreda osnovne i srednjih škola, djeca su bila manje depresivna, manje agresivna, i imala višu razinu samopoštovanja ako su njihovi razvedeni roditelji imali autoritativni, a ne popustljiv stil roditeljstva. No, s obzirom na veću vjerojatnost da su oba roditelja 207 djece u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom autoritativna, ta su djeca postizala bolje rezultate od 272 djece koja su živjela u samostalnom skrbništvu jednog roditelja (82). Kod mlađe djece, u dobi od šest do deset godina, 20 djece u obiteljima s podijeljenim skrbništvom, bilo je manje agresivno i imalo je manje problema u ponašanju od 39 djece koja su živjela samo s jednim roditeljem (83). U vrlo maloj studiji sa samo jedanaestero djece školske dobi odgajane u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom, roditelji i djeca su se složili da sklapanje prijateljstva i održavanje kontakta s prijateljima nije bio problem iako su domovi roditelja u različitim četvrtima (84).

Međunarodne studije

Međunarodne studije također su otkrile da djeca u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom funkcioniraju jednako dobro ili bolje od druge djece iz razvedenih obitelji. U velikoj švedskoj studiji, 443 djece u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom imalo je više bliskih prijatelja i manje problema pri sklapanju prijateljstava. Nisu imali veću vjerojatnost da budu agresivni, nasilni ili da imaju problema zbog zlorabe droga i alkohola u odnosu na 2920 djece koja su živjela u samostalnom skrbništvu (85). Norveško istraživanje također je pokazalo da 41 adolescent u podijeljenom roditeljstvu nije imao veću vjerojatnost da će piti ili koristiti droge, u odnosu na 409 djece u samostalnom skrbništvu. Međutim, kod njih je postojala manja vjerojatnost da će pušiti, da će biti depresivni, da će razviti društveno neprihvatljivo ponašanje, ili da će imati nisko samopoštovanje (86). U maloj norveškoj studiji u kojoj je svih 15 adolescenata živjelo u dva roditeljska doma tijekom razdoblja od tri do deset godina, svi osim jednog bili su zadovoljni s podijeljenim roditeljstvom –

uglavnom zato što im je takav dogovor omogućio da zadrže bliske odnose s oba roditelja (87). Jednako tako, u nizozemskoj studiji sa 135 adolescenata u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom, djevojke su bile manje depresivne, manje agresivne i rjeđe tjeskobne u odnosu na 250 kćeri u samostalnom skrbništvu (5).

Budući da je Australija izmijenila zakone o skrbništvu 2006. godine, i to na način koji daje veće mogućnosti da se roditeljima dodijeli podijeljeno fizičko skrbništvo, ova su istraživanja privukla znatnu pozornost. Najveće od njih je Nacionalno istraživanje 645 parova s podijeljenim roditeljstvom, u odnosu na 7118 roditelja sa samostalnim skrbništvom. Istraživanje je provedeno na slučajnom uzorku, jednu do dvije godine nakon razvoda (57). Unatoč činjenici da je u obje skupine postojao podjednak postotak nasilja u obitelji prije razvoda, nije otkriven nikakav dokaz da bi odluka o podijeljenom roditeljstvu imala veći negativan učinak na djecu u usporedbi s djecom koja su živjela u samostalnom skrbništvu jednog roditelja. Čak i nakon što se uzmu u obzir razina obrazovanja roditelja i razina obiteljskog nasilja, podijeljeno roditeljstvo rezultiralo je malo boljim rezultatima prema kriterijima ponašanja i emocionalnog stanja djece u usporedbi s djecom u samostalnom skrbništvu. Sukladno očekivanjima, djeca čiji su roditelji imali povijest obiteljskog nasilja imala su više problema u ponašanju i u emocionalnom životu, bez obzira na organizaciju života.

Postojala je 2,2 puta veća vjerojatnost da će kćeri imati poteškoća u razgovoru sa svojim očevima.

Drugo veliko izvješće Australijske vlade prikazuje podatke iz dvije odvojene studije (59). Prvo je longitudinalno istraživanje 84 djece u zajedničkom fizičkom skrbništvu i 473 djece u samostalnoj skrbi, gdje je stanje djece najprije procijenjeno u dobi od četiri do pet godina i onda opet dvije godine kasnije - *Longitudinal Study of Australian Children (LSAC)*. Drugo je istraživanje provedeno na

440 roditelja kojima su djeca dodijeljena na podijeljeno stanovanje i 419 čija djeca žive s jednim roditeljem (CSA). U anketi CSA, prema izjavama očeva, djeca u podijeljenoj skrbi postizala su bolje rezultate socijalno, emocionalno i u školovanju. Prema majkama, djeca u zajedničkoj skrbi nisu bila ni bolja ni lošija. U LSAC studiji, prema izvješćima nastavnika na kraju razdoblja od dvije godine, djeca u obiteljima s podijeljenim fizičkim skrbništvom imala su manje problema s vršnjacima, manje poteškoća u učenju, i bila su rjeđe hiperaktivna u odnosu na djecu u samostalnoj skrbi. Iako je bilo previše varijacija u rezultatima unutar svake skupine da bi se dobile statistički značajne razlike, djeca u zajedničkom fizičkom skrbništvu postizala su bolje rezultate na području socio-emocionalnog razvoja i jezika. Iako su obiteljsko nasilje, prihodi obitelji i razina obrazovanja roditelja bili snažnije povezani s razvojem djece nego što je bio oblik roditeljstva nakon razvoda, autori zaključuju da "sveukupno gledajući, ovo istraživanje oslikava pozitivnu sliku o podijeljenoj skrbi, kako u pogledu roditeljskog zadovoljstva tako i dobrobiti djece."

Ovi su zaključci potvrđeni u nekoliko manjih australskih studija. Uspoređujući 105 adolescenata koji žive u podijeljenoj skrbi, 398 onih koji žive s majkom i 120 koji žive s ocem, djeca u podijeljenoj skrbi imala su najbolje odnose s oba roditelja, s pomajkom i očuhom, i s bakama/djedovima dvije godine nakon razdvajanja roditelja (58). Zanimljivo je da, iako roditelji u podijeljenoj skrbi nisu imali ništa bolju suradnju od drugih razvedenih roditelja, njihova su djeca izjavila kako im se roditelji slažu bolje nego što su to izjavila djeca koja žive samo s majkom ili samo s ocem. Djeca pod podijeljenom skrbi bila su jednako dobro prilagođena i socijalno i prema školskom uspjehu kao druga djeca, ali su iskazala viši stupanj povjerenja u oca (80% u odnosu na 45% djece koja žive samo s majkom) i blizak odnos s njim (97% u odnosu na 65%). U maloj studiji s 27 djece u podijeljenoj fizičkoj skrbi, 37 koja žive samo s majkom i 24 iz cjelovitih obitelji, djeca koja žive samo s majkom bila su puno češće hiperaktivna nego djeca u druge dvije

skupine. Razina stresa kod sve djece bila je u granicama normale, iako nešto viša kod djece u podijeljenom roditeljstvu. Djeca su bila podjednako zadovoljna u podijeljenom roditeljstvu i u samostalnom skrbništvu, ali su zato roditelji u podijeljenom roditeljstvu bili zadovoljniji i manje pod stresom (88).

Najveća, najnovija i međunarodno najrepresentativnija studija dodatno potvrđuje koristi povezane s modelom podijeljenog roditeljstva (89, 90). Podaci su prikupljeni u 36 zapadnih zemalja na gotovo 200.000 djece: 148.177 iz cjelovitih obitelji, 25.578 u samostalnoj skrbi majke, 3.125 u samostalnoj skrbi oca, 11.705 u obitelji s majkom i poočimom, 1.561 u obitelji s ocem i pomajkom i 2.206 u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom. Obuhvaćena su djeca starosti 11, 13 i 15 godina, koja su zavedena u nacionalno reprezentativnim bazama podataka Svjetske zdravstvene organizacije za godine 2005/2006. Djeca iz obitelji s podijeljenim roditeljstvom u najmanjem su postotku rekla kako im je "teško" ili "vrlo teško" razgovarati s očevima o stvarima koje ih muče (29%) u odnosu na sve druge kategorije, uključujući i djecu iz cjelovitih obitelji (32%). Kako pokazuje Tablica 3, djeca koja žive u samostalnoj skrbi majke, ili u obiteljima s majkom i očuhom imala su najviše problema u komuniciranju s očevima (42%, odnosno 43%). Na pitanje koliko su zadovoljna svojim životima, djeca u cjelovitim obiteljima iskazala su najvišu razinu zadovoljstva. Kako pokazuje Tablica 4, djeca u podijeljenom roditeljstvu bila su najzadovoljnija svojim životom, od djece u svim drugim skupinama, osim djece iz cjelovitih obitelji. Čak i kada je uračunat čimbenik financijske situacije obitelji, djeca s razvedenim roditeljima još uvijek su bila manje zadovoljna od djece iz cjelovitih obitelji – no, i dalje su djeca u podijeljenom roditeljstvu bila najzadovoljnija od sve djece čiji roditelji nisu živjeli zajedno.

Ukupno gledano, djeca u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom pokazivala su bolje rezultate u školskom uspjehu, psihološkom, emocionalnom i socijalnom smislu, kao i po pitanju fizičkog zdravlja. No, jesu li veze s njihovim očevima čvršće ili bliže i jesu li

trajnije u usporedbi s djecom koja žive s majkom i koja povremeno viđaju svoje očeve?

ISHODI ZA DJECU: ODNOSI S RODITELJIMA

Kao što je već spomenuto, količina vremena koje očevi provedu u kontaktu s djecom s kojom ne žive stalno tijesno je povezana s kvalitetom i trajnošću odnosa s djetetom. S obzirom na ovu povezanost, trebalo bi očekivati da očevi i djeca u podijeljenom roditeljstvu imaju bolje odnose od onih koji se vide nekoliko dana u mjesecu. Je li to istina? Je li podijeljeno

Tablica 3 Podijeljeno fizičko skrbništvo: Djeca iz 36 zapadnih država		
Vrsta obitelji	Postotak djece koja smatraju da im je teško, jako teško razgovarati sa svojim očevima o stvarima koje ih zaista muče	Djeca u dobi 11, 13 i 15 g.
Majka i poočim	43%	11.705
Samo majka	42%	25.578
Otac i pomajka	39%	1.561
Samo otac	33%	3.125
Cjelovita obitelj	32%	148.177
Podijeljeno fizičko skrbništvo	29%	2.206

Bjarnason, T. i sur (2012.). Joint physical custody and communication with parents: A cross national study of children in 36 western countries. *Children & Society*, 26. 51–62.

roditeljstvo povezano s jačom ili trajnijom povezanošću između očeva i djece?

Za početak, važno je naglasiti da čak i kada djeca žive s majkom, ako ipak povremeno prespavaju u očevoj kući, to pridonosi većoj povezanosti. U grupi od 60 adolescenata, oni koji su noćili kod očeva razvili su bliži odnos s njim u odnosu na one koji su oca viđali samo tijekom dana. To vrijedi čak i kada je ukupno vrijeme provedeno s ocem podjednako i bez obzira na razinu sukoba između roditelja.

Očito, noćenje kod oca omogućuje djeci prirodnije, obiteljsko okruženje, tako da djeca i očevi mogu komunicirati značajnije i opuštenije. Također, spavanje u očevom domu može pomoći adolescentima i njihovim očevima da dožive i ocijene svoju vezu snažnijom (29).

Količina zajedničkog vremena

Utječe li broj dana koje djeca provedu živeći s ocem na kvalitetu njihovog odnosa godinama nakon razvoda roditelja? Je li njihov odnos išta bolji ako provedu više od par vikenda mjesečno zajedno i jesu li veće količine zajedničkog vremena povezane s boljim odnosima? U odgovoru na ovo pitanje, metodološki najsofisticiranija studija temelji se na 1030 mladih ispitanika čiji su se roditelji razveli prije nego što su oni navršili šesnaest godina (91). Gotovo 400 njih živjelo je u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom. Broj dana koliko su mjesečno živjeli s ocem i kvaliteta njihova odnosa bili su vrlo tijesno povezani. Što su više dana u mjesecu živjeli zajedno, tim su imali bolji odnos. Istraživači su također postavili komplicirano pitanje: je li vrijeme provedeno zajedno poboljšalo odnos među onima čiji odnos nije bio osobito dobar? Drugim riječima, za one koji su imali najgori odnos, je li više zajedničkog vremena i dalje bilo povezano s boljim rezultatima? Kako bi odgovorili na ovo pitanje, znanstvenici su odvojeno analizirali podatke 20% s najvišim ocjenama i 20% s najnižim ocjenama odnosa. U obje je skupine potvrđeno pravilo da što su više vremena provodili s ocem, tim je njihov odnos bio kvalitetniji. Oni koji su živjeli zajedno više vremena, imali su bolji odnos - posebno oni koji su živjeli zajedno 35% do 50% vremena. Za više od 50% vremena, kvaliteta odnosa više nije bila u visokoj korelaciji s sa zajednički provedenim vremenom.

Mnoge druge novije studije potvrđuju ove rezultate. Od 400 studenata, gotovo svi od 80 studenata (93%) koji su živjeli u uvjetima podijeljenog fizičkog skrbništva rekli su da je to bio najbolji plan roditeljstva za njih, u usporedbi sa samo 30% drugih studenata koji su tako odgovorili. Gotovo 70% studenata koji

su živjeli samo s majkom smatrali su da bi bilo u njihovom najboljem interesu da su ipak više živjeli s ocem. Više od polovice (55%) je izjavilo da su njihovi očevi htjeli podjednako raspoređeno roditeljstvo, ali su se njihove majke tomu protivile. Čak i oni koji su provodili dva vikenda mjesečno s ocem rekli su da to nije ni približno dovoljno zajedničkog vremena. Djeca u podijeljenom roditeljstvu imala su bliskije odnose i sa svojim očevima i sa svojim majkama od druge djece (34). Slično tomu, tri godine nakon razvoda roditelja, 80% djece u 597 obitelji s podijeljenim roditeljstvom države Wisconsin provodilo je podjednako vremena s ocem i bili su zadovoljniji odnosom s njim. Nasuprot tomu, više od polovice djece koja su živjela samo s majkom provodila su manje vremena s ocem i bila su nezadovoljna zbog tog gubitka. U velikom broju slučajeva njihov je odnos s ocem potpuno prekinut (56). U mnogo manjoj studiji, petero mladih iz obitelji s podijeljenim roditeljstvom imalo je bolje odnose s ocem i u većoj su mjeri osjećali kako njihovi roditelji imaju podjednak autoritet, u odnosu na petnaestoro djece koja su živjela samo s majkom i provodila različite količine vremena s ocem (92).

Međunarodne studije, isti zaključci

Međunarodne studije donose iste zaključke. U Nizozemskoj, 135 djece odgajane u podijeljenom roditeljstvu imalo je podjednako blizak odnos s oba roditelja kao i 2000 djece iz cjelovitih obitelji. Njihov odnos s ocem bio je bolji nego odnos djece koja su redovito viđala oca, ali su živjela s majkom (5). Slično tomu, 16 kanadskih studenata koji su živjeli u podijeljenom roditeljstvu imali su bolje odnose s oba roditelja, u odnosu na 90 studenata koji su živjeli samo s majkom (93). U iznimno velikoj međunarodnoj studiji, kao što pokazuje Tablica 4, podaci su prikupljeni iz 36 zemalja, od 2.206 djece koja su živjela u zajedničkom fizičkom skrbništvu i od 25.578 djece koja su živjela s majkom. Djeca u podijeljenom roditeljstvu bolje su komunicirala s ocem u odnosu na djecu u svim drugim oblicima obitelji, uključujući čak i djecu iz cjelovitih obitelji. To osobito vrijedi za

kćeri, budući da je za kćeri inače vrijedilo da 2,2 puta češće od sinova imaju poteškoća u razgovoru s ocem, bez obzira na organizaciju života (89).

Starije studije došle su do sličnih zaključaka. U Studiji Sveučilišta Stanford o skrbništvu, četiri godine nakon razvoda roditelja, adolescenti s dvostrukim boravištem (kod oca i kod majke) imali su bliskiji odnos i više povjerenja u oca od adolescenata koji su s ocem provodili samo svaki drugi vikend (Buchanan & Maccoby, 1996). Slično tomu, u dvije manje studije koje uključuju 110 obitelji s podijeljenim roditeljstvom godinu dana nakon razvoda, 90% majki izjavilo je kako njihova djeca imaju dobre odnose s ocem, u usporedbi sa samo 50% djece koja su živjela u samostalnom skrbništvu majke (55).

Većina adolescenata željela bi da su imala veće pravo glasa o tome kad prijeći iz jednoga doma u drugi.

Iako ne mjere kvalitetu odnosa oca i djeteta izravno, nekoliko je studija usporedilo stres očeva i nezadovoljstvo u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom i u onima sa samostalnim skrbništvom majke. Za očeve pod jakim stresom i nesretne, inače je manje vjerojatno da će komunicirati sa svojom djecom na način koji podržava značajan odnos (39). S obzirom na to, ako su očevi kojima je dodijeljeno podijeljeno roditeljstvo manje pod stresom i manje nesretni od drugih razvedenih očeva, logično je pretpostaviti da će njihova djeca vjerojatno od toga imati koristi. I doista, očevi u podijeljenom roditeljstvu manje su pod stresom (88) i zadovoljniji nego očevi čija djeca žive s majkom (4, 57).

Zaključno, djeca u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom općenito imaju jači i trajniji odnos s ocem, u odnosu na djecu koja žive s majkom. Ostavimo li po strani druge koristi povezane s podijeljenim roditeljstvom, kvaliteta i trajnost odnosa otac-dijete *sam po sebi* nezanemariv je pokazatelj.

PODIJELJENO RODITELJSTVO: NEGATIVNI ISHODI

Za razliku od većine studija koje pokazuju jednake ili bolje ishode kod djece u obiteljima s podijeljenim roditeljstvom, dvije australske studije od iste skupine istraživača donose negativnije zaključke (68). Ove su dvije studije dobile veliki prostor u medijima, primjerice, u priči TV-kuće ABC pod nazivom "Podijeljeno roditeljstvo šteti djeci" (94). One se također često u znanstvenim časopisima i na stručnim konferencijama za suce, odvjetnike, i političare navode kao dokaz protiv podijeljenog roditeljstva (11; 95–97). Obje su studije objavljene u izvješću od 169 stranica koje je naručila australska vlada, ali nikada nisu recendirane u nekom stručnom časopisu. Razumljivo, mnogi mogu pročitati samo skraćeni sinopsis od 20 stranica ovog dugačkog izvješća. Nažalost, to može dovesti do nerazumijevanja ili pogrešnog tumačenja stvarnih podataka, posebice ako čitatelji nisu svjesni metodoloških nedostataka studije.

Prvo i osnovno, obuhvaćeni roditelji i djeca nisu bili reprezentativni uzorak većine razvedenih obitelji. U prvoj studiji, „podaci su prikupljeni iz male, nerandomizirane odabrane grupe slučajeva – obitelji s visokom razinom sukoba koje traže pomoć medijatora" (str. 15). „Mali uzorak s visokom razinom sukoba podrazumijeva da treba paziti da se ovi rezultati ne generaliziraju (str. 14)". U velikom broju radi se o nevjenčanim parovima, a djeca su dvostruko češće imala granične ili visoko kategorizirane psihičke probleme (str. 58). U drugoj studiji, 90% roditelja nikada nije bilo u međusobnom braku, a 30% nikada nisu ni živjeli zajedno – a posebno to vrijedi za 57% roditelja djece u dobi od dvije do tri godine starosti, i 49% roditelja djece u dobi od četiri do pet godina.

Ograničenja australskih studija

Ostale je metodološke probleme također istaklo nekoliko uglednih znanstvenika (99, 100). Kao prvo, veličina uzorka bila je iznimno mala za mnoge od provedenih usporedbi. Primjerice, bilo je manje od 20 majki u čak nekoliko skupina koje su dale podatke o

dječjim bolestima, otežanom disanju, razdražljivosti, vizualnim opažanjima ili ustrajnosti. Također nije bilo više od 25 djece starosti dvije do tri godine u podijeljenoj skrbi u bilo kojem od sedam mjerenih čimbenika. Drugo, za djecu mlađu od dvije godine, podijeljeno roditeljstvo značilo je 4 do 10 noći mjesečno provedenih s ocem – što je vrlo široka definicija koja uopće ne pravi razliku između roditelja koji češće skrbe o djeci tijekom noći i onih koji to ne čine. Treće, "vizualna opažanja" su mjerena i tumačena na način koji nema nikakvu uspostavljen valjanost, ni pouzdanost. Autori su razvili svoje vlastite mjere, a zatim protumačili rezultate na način kako oni vide teoriju privrženosti. Odabrali su tri pitanja iz skale komunikacije i simboličkog ponašanja i zamolili majke da na ta pitanja odgovore s "da" ili "ne": "Kad se vaše dijete igra s igračkama, da li on/a pogledava u vas da vidi gledate li? Kad ne obraćate pažnju na dijete, pokušava li ono zadobiti vašu pozornost? Skreće li vam dijete pažnju na zanimljive predmete – samo da biste ga pogledali, a ne da biste nešto učinili s tim predmetima?" Na osnovi ova tri pitanja, istraživači su zaključili da je stanje djece u podijeljenom fizičkom skrbništvu lošije, zbog toga što su majke izjavile kako ih djeca više gledaju.

Četvrto je ograničenje što su autori studije izvukli zaključke o djetetovoj razini stresa na temelju odgovora majki koliko često njihova djeca teško dišu – što je zaključak upitne pouzdanosti i valjanosti. Unatoč priznanju kako podaci *nisu* statistički relevantni sve dok se u obzir ne uzme i socio-ekonomski status (str. 135), autori svejedno zaključuju kako se „viša razina poteškoća s disanjem u grupi s podijeljenim roditeljstvom podudara s hipotezom privrženost-stres. Nekoliko studija potvrđuje vezu između negativnog emocionalnog obiteljskog okruženja i napada astme i teškog disanja u ranom djetinjstvu." (str. 147).

Autori ovdje čine nevjerojatan logički skok implicirajući da je stres pri zajedničkoj skrbi odgovoran za teško disanje – i da je to teško disanje uzrokovano stresom, a ne zbog fizičkih problema kao što su bronhitis i astma, koji najčešće uzrokuju otežano disanje u općoj

populaciji djece ove dobi. Doista, od najranijeg djetinjstva, dječaci imaju gotovo dvostruko veće izgleda nego djevojčice da dobiju astmu. Prema tome, dječaci češće nego djevojčice imaju problema s teškim disanjem, gdje 25% - 30% djece imaju najmanje jednu epizodu otežanog disanja prije navršene prve godine, a što raste na 40% do dobi od četiri godine (98,101). S obzirom da je bilo više dječaka u obiteljima s podijeljenom skrbi nego u grupi gdje su djeca živjela samo s majkom, posebno za djecu u dobi od četiri do pet godina, bilo je lako predvidjeti da će „djeca“ (dječaci) u obiteljima sa zajedničkom skrbi imati više slučajeva otežanog disanja – kao što bi to bilo i u bilo kojoj drugoj skupini djece u kojoj ima više dječaka.

Drugo, teško disanje povezano je s mnogo okolišnih čimbenika koji nemaju nikakve veze sa stresom - alergeni u dječjoj hrani ili u kući (uključujući i izmet žohara, plijesan i grinje), te u zraku. Što se tiče veze između stresa i teškog disanja, djeca s astmom koja imaju probleme s teškim disanjem najvjerojatnije će imati majke koje su uznemirenije, depresivnije, više pod stresom i demoralizirane (102,103). Međutim, ova korelacija *nikad* ne bi trebala biti korištena za zaključak kako su majke „prouzročile“ otežano disanje kod svoje djece. Prije bi se moglo reći kako će dijete koje ima astmu često uzrokovati stres i depresiju kod majke. Stvar je u tome da teško disanje, samo po sebi, nikako ne može biti valjana ili pouzdana mjera stresa, i ne treba biti korištena za pretpostavke o stresu ili privrženosti roditelja i djeteta u obiteljima s podijeljenim fizičkim skrbništvom. Kao što vrijedi za bilo koje poduže izvješće, samo pitanje sinopsisa može voditi do pretjerano pojednostavljenih i pretjerano negativnih zaključaka o podijeljenom skrbništvu. Na primjer, prema sinopsisu, "sasvim očekivano," obitelji s podijeljenim roditeljstvom "teže" vraćanju na model primarnog skrbništvaja majke, pri čemu je bilo više nego dvostruko vjerojatnije da podijeljeno roditeljstvo neće uspjeti ako je do takvog dogovora došlo medijacijom (str. 12). Analizirajući podatke detaljnije, vidimo da je 53% od 131 obitelji započelo s podijeljenim roditeljstvom, ali su neke odustale od tog plana, pa ih je četiri godina kasnije ostalo

još samo 43%. Četiri godine nakon razvoda, ukupno 18% obitelji odustalo je od modela podijeljene skrbi i vratilo se na model samostalne skrbi, dok se ukupno 14% obitelji sa samostalnom skrbi prebacilo na podijeljenu skrb. Očito je, dakle, da je u oba modela obitelji bilo otprilike jednako vjerojatno da će promijeniti plan roditeljstva (str. 35-36). U grupi koja je imala "više od dva puta veću vjerojatnost da neće uspjeti" bila su samo 23 para – parovi koji su i inače imali niz čimbenika koji su radili protiv njih, a ti su čimbenici vjerojatno imali jednak ili čak veći utjecaj na neuspjeh podijeljenog roditeljstva nego što je činjenica da su do dogovora došli posredovanjem. U usporedbi s 46 parova koji su uspjeli održati podijeljenu skrb, ova 23 para započela su već u početku s više sukoba, više djece, s lošijim odnosom oca prema djeci te s nižim prihodima i obrazovanjem.

Čitanje cijeloga izvješća

Još nekoliko primjera naglašava važnost čitanja cijeloga izvješća. Sinopsis navodi da su djeca u modelu podijeljenog roditeljstva najmanje zadovoljna u odnosu na djecu iz drugih modela roditeljstva, i da su izvijestila o najviše sukoba. Kasnije u izvješću, vidimo da je 13 od 44 djece koja žive samo s majkom i 20 od 42 djece u podijeljenom roditeljstvu nezadovoljno s modelom roditeljstva - razlika je samo u sedmero nezadovoljne djece. Najmanje zadovoljna djeca bila su ona u "krutom" podijeljenom roditeljstvu. No, to su bile obitelji u kojima je stalna i visoka razina sukoba među roditeljima stvarala najviše problema za djecu. Ono što čitatelji lako mogu previdjeti u sinopsisu je da, sveukupno, djeca u podijeljenom roditeljstvu nisu bila *ništa* više uznemirena zbog sukoba svojih roditelja od djece koja su živjela samo s majkom. Štoviše, mogli smo pogrešno zaključiti kako je podijeljeno roditeljstvo na neki način povećalo vjerojatnost da će djeca imati problema s pažnjom ili biti hiperaktivna, budući da sinopsis navodi kako su ta djeca imala "velike poteškoće u pažnji, koncentraciji, i u dovršavanju zadataka do četvrte godine ovoga istraživanja" (str. 14). Međutim, ispostavlja se da su srednje vrijednosti za

grupe podijeljenog roditeljstva i grupe samostalnog skrbništva bile u granicama normale na testu hiperaktivnosti i problema s pažnjom. Jedina djeca koja su bila u „graničnom“ području testa hiperaktivnosti i problema s pažnjom (granično područje $x = 5.0 - 6.0$ za dječake) je desetero dječaka iz „krutog“ podijeljenog roditeljstva čiji je rezultat ($x = 5.2$) bio mnogo viši od srednje vrijednosti sve djece iz opće populacije ($x = 3.1$) (str. 63). Također sinopsis navodi kako broj noćenja kod oca nije bio povezan s osjećajem djece da im je otac bio emocionalno dostupniji. To bi čitatelja lako moglo navesti na krivi trag ako ne pročita kasnije u izvješću da je "veći broj noćenja kod oca koji ima povjerenje u vlastite sposobnosti kao roditelja, važan za dječju percepcije očeve sposobnosti razumijevanja, zainteresiranosti i spremnosti da reagira na njihove potrebe" (str. 54).

Izmjena planova roditeljstva tijekom godina nije nužno loša.

Ostali nesporazumi mogu nastati u vezi s tvrdnjama u sinopsisu u vezi s djecom mlađom od tri godine. "Mala djeca ispod dvije godine starosti koja su noćila kod roditelja s kojim ne žive *samo jednom ili više puta* tjedno bila su razdražljivija, budnija i opreznija tijekom odvajanja, u odnosu na vršnjake koji su živjeli samo s jednim roditeljem" (str. 9). Djeca u podijeljenom roditeljstvu "pokazala su značajno niže razine upornosti u rutinskim zadacima, učenju i igranju nego djeca u druge dvije skupine" (str. 17). "Dakle, bez obzira na društveno- ekonomsku pozadinu, način roditeljstva ili međuroditeljsku suradnju, kod djece mlađe od četiri godine, model podijeljenog roditeljstva razvio je neovisan i *štetan* utjecaj na regulaciju nekoliko emocionalnih i bihevioralnih ishoda" što je povezano s "*teško uznemirenim* ponašanjem u odnosu s primarnim roditeljem" (str. 9). Ono što nije navedeno sve do *Dodatka 1* je da su djeca u podijeljenoj fizičkoj skrbi imala jednaku razinu razdražljivost kao i 3851 djece iz cjelovitih obitelji ($x = 2.50$), i imala su

gotovo istu ocjenu na testu vizualnog praćenja kao i 4041 djece iz cjelovitih obitelji, ($x = 2.48$, odnosno 2.41). Štoviše, autori kasnije priznaju da su razlike u ocjenama razdražljivosti i vizualnog praćenja ove djece postale značajne *tek nakon* što su u model dodani pokazatelji roditeljske topline, sukoba i socio-ekonomskog statusa (str. 132-133). (Kurzivi su moji)

Zaključak

Da zaključimo, ograničenja ove studije pozivaju na oprezniji i manje negativan zaključak od onoga koji se nudi na kraju sinopsisa: "podrazumijeva se da podijeljeno roditeljstvo ne bi trebalo biti prvi izbor pri raspravi o modelu roditeljstva za vrlo malu djecu" (str. 10).

Ove dvije australske studije zacjelo nisu jedine koje imaju određene nedostatke i ograničenja. Doista, sve studije imaju neke nedostatke. Međutim, ono što zabrinjava je da su ove studije izrazito eksponirane i često se navode kao dokaz da je podijeljeno roditeljstvo "loše" za malu djecu. Nadalje, stavljanje tolikog naglaska na ove dvije studije može dovesti do zanemarivanja pozitivnijih ishoda u ostalih 25 međunarodnih studija: djeca u razvedenim obiteljima s podijeljenom roditeljskom skrbi općenito postižu jednake ili bolje rezultate na mjerama ponašanja, emocionalnog, psihičkog i fizičkog stanja te školskog uspjeha. Iznad svega, ona uglavnom imaju daleko bolje odnose s oba roditelja, u odnosu na djecu koja žive samo s jednim roditeljem.

DJEČJA STAJALIŠTA O PODIJELJENOM RODITELJSTVU

Ostavljajući po strani obrazovne, bihevioralne ili psihičke koristi, što sama djeca misle o podijeljenom roditeljstvu? Većina istraživača uopće nije pitala djecu što misle o životu s oba roditelja. Međutim, oni koji to jesu učinili, došli su do izuzetno konzistentnih rezultata. Koliko je onda sretna ili zadovoljna većina ove djece? Osjećaju li da se stres i gnjavaža isplate? Ili se osjećaju kao "djeca s

koferom" koju se "nabacuje uokolo" i "beskućnici"?

Srećom, većina djece osjeća kako su koristi od podijeljenog roditeljstva važnije od gnjavaže i neugodnosti koje donosi život u dva doma. U anketi 136 australske djece, većina one u modelu podijeljenog roditeljstva voli živjeti s oba roditelja – uglavnom zbog toga što cijene važnost bliskog odnosa s oba roditelja. Iako su mnogi rekli da je nezgodno kad imaju stvari u dva doma, isto je vrijedilo i za djecu koja provode samo vikende s očevima (59). U drugoj australskoj studiji sa 105 adolescenata koji žive u dva doma, većina se slaže s takvim dogovorom i zadovoljni su s odlukom roditelja (58). Slični su rezultati i u britanskoj studiji sa 73 djece u modelu podijeljenog roditeljstva. Iako se moraju prilagoditi različitim kućnim pravilima i učiniti emotivni pomak kada odlaze iz jednog doma u drugi, većina daje prednost životu s oba roditelje u odnosu na mogućnost života samo s jednim. S obzirom na njihov bogat društveni život, adolescenti osjećaju više neudobnosti nego mlađa djeca. Neka djeca poželjela su živjeti samo u jednom domu jer smatraju drugog roditelja dosadnim, jer im je jedan roditelj mogao ponuditi manje udobnosti, ili zato što ne vole očuhe/pomajke ili polusestre/polubraču. Ipak, većina smatra da činjenica što imaju blizak odnos s oba roditelja preteže nad problemima - i mnogi s vremena na vrijeme i uživaju u odmoru od svakog od roditelja (104). Slično tomu, iscrpni razgovor s 15 norveške djece u dobi od devet do osamnaest godina koja žive u podijeljenom roditeljstvu u razdoblju od tri do deset godina pokazao je da bi samo jedno dijete radije živjelo u samo jednom domu. Iako su neki rekli da bi im bilo zgodnije živjeti sa samo jednim roditeljem, osjećali su da je podijeljeno roditeljstvo svejedno najbolji izbor jer su voljeli oba roditelja podjednako (87). Isto tako, u švedskoj nacionalnoj studiji zdravlja i dobrobiti, većina djece u modelu podijeljenog roditeljstva rekla je da je sretna što ima priliku razviti bliske odnose s oba roditelja. Iako su neki željeli živjeti samo u jednom domu, nisu željeli povrijediti osjećaje drugog roditelja predlažući promjenu (8). Za 31 američkog adolescenta koji su živjeli u dva doma četiri godine nakon razvoda roditelja, većina je

smatrala da je to za njih najbolji aranžman (47). Slično tomu, 80 američkih studenata sa Sveučilišta Arizona izjavilo je kako je život s oba roditelja bio u njihovom najboljem interesu, za razliku od 70% od ostalih 330 studenata koji su žalili što im razvedeni roditelji nisu dopustili da žive u oba doma (34).

Općenito, većina djece smatra da život s oba roditelja traži određene žrtve, compromise i popuštanja. No, ona osjećaju da se to ipak isplati zbog jednog: boljeg odnosa s oba roditelja. Ne iznenađuje da većina djece – posebice adolescenata – želi imati više utjecaja na odluku u koje će dane mijenjati dom i koliko će dugo ostati s pojedinim roditeljem. S druge je strane razumljivo kako je većini roditelja teško, ako ne i nemoguće, postići vrstu "fleksibilnosti" kakvu djeca žele, zbog zahtjevnog rasporeda na poslu i kod kuće.

STABILNOST OBITELJI S PODIJELJENIM RODITELJSTVOM

Posljednje pitanje koje treba raspraviti kod djece u podijeljenom roditeljstvu jest hoće li ona možda imati manje "stabilan" način života, u smislu da se ovakav model roditeljstva ne bi mogao održati na duže vrijeme. Posljedično tomu, djeca bi morala proći stres vraćanja i nastavka života samo s majkom – promjena koja bi prvenstveno bila rezultat stresa i osjećaja nesreće zbog "eksperimentiranja" s podijeljenim roditeljstvom. Nekoliko studija od prije 25 do 30 godina otkrilo je da su se mnoga djeca, koja su započela život u dva doma, na kraju vratila živjeti samo s majkama i to u relativno kratkom razdoblju. Većina tih studija, međutim, bila je provedena na malim, nereprezentativnim uzorcima parova s iznimno visokom razinom sukoba, od kojih su mnogi još bili usred pravne bitke oko skrbništva (105). Ova vrsta nestabilnosti čini se daleko rjeđom danas, kao što ilustrira Tablica 4.

Počevši s najstarijim studijama, u studiji o podijeljenom roditeljstvu Sveučilišta Stanford, oko 50% djece prešlo je na kraju iz modela dvostrukog doma na model života u samo jednom domu, ali je s druge strane 20% onih koji su živjeli samo s jednim roditeljem počelo živjeti u dva doma. Te su se promjene dogodile

unutar prve četiri godine. Za većinu djece koja su se vratila živjeti samo s majkom odluka nije donesena zbog obiteljskog stresa i nezadovoljstva, nego su to uglavnom bili ekonomski razlozi. Ili njihovi očevi više nisu mogli priuštiti održavanje doma pogodnog za boravak djece, ili su morali odseliti u drugi grad radi posla. Također je zanimljivo da, kako su se djeca približavala adolescenciji, bilo je vjerojatnije da će doći živjeti samo s ocem nego s majkom (47,62). U manjim istraživanjima iz 1980., većina obitelji gdje su djeca živjela u dva doma još je uvijek funkcionirala dvije godine nakon razvoda: 65% od 48 obitelji (53), 94% od 440 obitelji (106, op. prev.), 80% od 110 obitelji (55) i 80% od 38 obitelji (61). U novije vrijeme, u studiji Sveučilišta Wisconsin s 597 obitelji s podijeljenim roditeljstvom, tri godine nakon razvoda roditelja 90% djece još je uvijek

Tablica 4 Zadovoljstvo djece životom Usporedba s djecom iz cjelovitih obitelji		
		Nakon kontrole njihove percepcije obiteljske ekonomske situacije
Cjelovita obitelj	Kontrast	Kontrast
Podijeljeno skrbništvo	-.26*	-.21*
Majka & poočim	-.41*	-.33* +
Majka	-.44*	-.28* +
Otac	-.58*	-.49* +
Otac & pomajka	-.63*	-.62*+

* Djece su značajno manje zadovoljna od djece u cjelovitim obiteljima (p<.001)
+ Djece su značajno zadovoljnija nakon uračunavanja njihove ekonomske situacije ali ostaju statistički manje zadovoljna od djece iz cjelovitih

živjelo u dva doma (106). Isto tako, za 94% od 440 obitelji s podijeljenim roditeljstvom obuhvaćenih u nedavnoj australskoj studiji, ovaj je model funkcionirao još uvijek dvije do četiri godine nakon razdvajanja roditelja (59). Razumljivo je da su mladi parovi, nevjenčani, niskih prihoda, niske razine obrazovanja ili skloni fizičkom nasilju imali najmanje izgleda da će uspjeti u održavanju modela podijeljenog

roditeljstva (68).

Općenito je, dakle, model obitelji s podijeljenim roditeljstvom nakon razvoda bio stabilan ako su roditelji prije toga bili vjenčani, ako nisu fizički nasilni i ako se ne bore sa siromaštvom. Također je vrijedno napomenuti da mijenjanje planova roditeljstva tijekom godina nije nužno loša stvar. Ove promjene mogu postići razinu fleksibilnosti kako bi što bolje zadovoljavale dječje potrebe u skladu s njihovom dobi. Samo zato što se neka djeca iz života s oba roditelja vraćaju životu s jednim, ili obrnuto, ne mora nužno značiti da je to "loše" ili da je obitelj "nestabilna." "Nestabilnost" općenito ne treba miješati s "fleksibilnošću." Promjena inicijalnog plana roditeljstva može značiti da su roditelji fleksibilni i da reagiraju na načine koji će koristiti njihovoj djeci (4).

ZAKLJUČAK

S obzirom na to da su nas desetljeća istraživanja podučila o važnosti vremena djeteta s ocem s kojim ne živi, koristima povezanim s podijeljenim roditeljstvom, karakteristike tih roditelja, i pretjerano isticanje sukoba među razvedenim roditeljima, žalosno je da rezultati brojnih istraživanja i dalje ostaju zanemareni u nizu novijih publikacija (kurzivi u nastavku teksta su moji).

Primjerice, "istraživanje pokazuje da najbolji interesi djece nisu povezani s modelom roditeljstva ili s količinom vremena" (koje provode sa svojim očevima) (95). „*Niti jedan* uvjerljivi argument o modelu podijeljene skrbi ne može se iznijeti a da je u korist djeteta.“ „*Istraživanje jasno pokazuje* da očeva prisutnost i učestalost kontakta sami po sebi nisu značajni čimbenici." Poruka ovog istraživanja trebala bi biti jasna: *od presudne je važnosti* u svakom slučaju pokušati smanjiti stupanj sukoba između odraslih, čak i ako nas to dovodi do sada gotovo heretičkog zaključka da daljnje izlaganje primarnog skrbnika i djeteta kontinuiranom sukobu kroz promicanje kontakata s ocem može učiniti više štete nego koristi. Štoviše, razine konflikata između roditelja *ne pokazuju znakove smanjenja s protekom vremena* (97). „*Jasno* je iz novijih australskih istraživanja da su mnoge obitelji s

modelom podijeljenog roditeljstva pokušaji na privremenoj osnovi, ali ne ostaju dugoročno“. „U stvari, malo je *ili nimalo* dokaza da su sama količina vremena ili učestalost kontakta (s ocem) bolji ili lošiji za djecu" (11). S obzirom na rastuću popularnost modela podijeljenog roditeljstva, kreatori politika i stručnjaci koji rade na obiteljskom sudu, kao i roditelji, trebali bi uzeti u obzir uvjerljive rezultate istraživanja. Kao što je pokazano u ovom pregledu, sveukupno, ove su studije došle do četiri opća zaključka:

- Prvo i najvažnije, većina djece u modelu podijeljenog roditeljstva postiže iste ili bolje rezultate od djece koja žive samo s majkom – osobito u pogledu kvalitete i trajnosti odnosa s ocem.
- Drugo, roditelji ne moraju biti osobito kooperativni, bez sukoba, imućni i dobro obrazovani, ili čak oboje oduševljeni modelom podijeljenog roditeljstva, ali će djeca svejedno imati koristi od toga.
- Treće, starija djeca koja nakon razvoda roditelja žive prema takvom modelu izjavljuju da je taj dogovor bio u njihovom najboljem interesu - za razliku od one koja žive samo s majkom.
- I četvrto, naša zemlja, kao i većina drugih industrijaliziranih zemalja, prolazi kroz promjenu obiteljskog zakona, stavova javnosti i roditeljskih odluka – odnosno kroz pomak koji vodi prihvaćanju ideje podijeljenog roditeljstva.

Rezultati istraživanja služe tome da nam pruže dodatne informacije, kako bismo mogli učinkovitije raditi zajedno i uvažavajući činjenice, a sve u cilju dobrobiti djece čiji roditelji više ne žive zajedno.

BIBLIOGRAFIJA

1. Kelly, J. (2007) Children's living arrangements following divorce. *Family Process* **46**, 35–52.
2. George, T. (2008) Residential time summary reports. Washington State Center for Court Research, Olympia, Wash.
3. Venohr, J., and Kaunelis, R. (2008) Child support guidelines. *Family Court Review* **43**, 415–428.

4. Smyth, B. (2009) A 5 year retrospective of shared care research in Australia. *Journal of Family Studies* **15**, 36–59.
5. Spruijt, E., and Duindam, V. (2010) Joint physical custody in the Netherlands and the well being of children. *Journal of Divorce & Remarriage* **51**, 65–82.
6. Skinner, C., Bradshaw, J., and Davidson, J. (2008) Child support policy: An international perspective. The Stationery Office, London.
7. Skjorten, K., and Barlindhaug, R. (2007) The involvement of children in decisions about shared residence. *International Journal of Law, Policy and Family* **21**, 373–385.
8. Singer, A. (2008) Active parenting or Solomon's justice? Alternating residence in Sweden for children with separated parents. *Utrecht Law Review* **4**, 35–47.
9. Toulemon, L. (2008) Two home family situations of children and adults. Institute of national demographics, Paris.
10. Masardo, A. (2009) Managing shared residence in Britain and France: Questioning a default primary carer model. In *Social Policy Review* (Rummery, K., Greenland, F., and Holden, C., Eds.) pp. 197–214, Polity Press, Bristol.
11. Trinder, L. (2010) Shared residence: review of recent research evidence. *Family Law* **40**, 1192–1195.
12. Amato, P., and Gilbreth, J. (1999) Nonresident fathers and children's well being: a meta-analysis. *Journal of Marriage and Family* **61**, 557–573.
13. Amato, P., and Dorius, C. (2012) Fathers, children and divorce. In *The Role of the Father in Child Development* (Lamb, M., Ed.) pp. 177–201, John Wiley & Sons, New York.
14. Aquilino, W. (2010) Noncustodial father child relationship from adolescence into young adulthood. *Journal of Marriage and Family* **68**, 929–945.
15. Dunn, J., Cheng, H., O'Connor, T., and Bridges, L. (2004) Children's perceptions on their relationships with nonresident fathers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* **45**, 553–566.
16. Harvey, J., and Fine, M. *Children of divorce* (2010) Routledge, New York.
17. Laumann, L., and Emery, R. (2000) Distress among young adults from divorced families. *Journal of Family Psychology* **14**, 671–687.
18. Peters, B., and Ehrenberg, M. (2008) The influence of parental separation on father-child relationships. *Journal of Divorce & Remarriage* **49**, 78–108.
19. Schwartz, S., and Finley, G. (2005) Divorce variables as predictors of young adults fathering reports. *Journal of Divorce and Remarriage* **44**, 144–164.
20. Struss, S., Pfeiffer, C., Preus, U., and Felder, N. (2001) Adolescents perceptions of visitation arrangements. *Journal of Divorce & Remarriage* **35**, 75–89.
21. Berg, E. (2003) Effects of closeness to custodial parents and nonresident parents on adolescent self esteem. *Journal of Divorce & Remarriage* **40**, 69–86.
22. Dunlop, R., Burns, S., and Bermingham, S. (2001) Parent child relations and adolescent self image following divorce. *Journal of youth and Adolescence* **30**, 117–134.
23. Carlson, M. (2006) Family structure, father involvement and adolescent outcomes. *Journal of Marriage and Family*, **68**, 137–154.
24. Coley, R., and Medeiros, B. (2007) Nonresident father involvement and delinquency. *Child Development* **78**, 132–147.
25. King, V., and Soboleski, D. (2006) Nonresident fathers' contributions to adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family*, **68**, 537–557.
26. Menning, C. (2006) Nonresident fathering and school failure. *Journal of Family Issues* **27**, 1356–1382.
27. Menning, C. (2006) Nonresident fathers' involvement and adolescents' smoking. *Journal of Health and Social Behavior* **47**, 32–46.
28. Booth, P., Scott, M., and King, V. (2010) Father residence and adolescent problem behavior. *Journal of Family Issues* **3**, 585–605.
29. Cashmore, J., Parkinson, P., and Taylor, A. (2008) Overnight stays and children's relationships with parents after divorce. *Journal of Family Issues* **29**, 707–733.
30. Emery, R. *The truth about children and divorce* (2004) Viking, New York.
31. Finley, G., and Schwartz, S. (2007) Father involvement and young adult outcomes. *Family Court Review* **45**, 573–587.
32. Marquardt, E. *Between two worlds: Inner lives of children of divorce* (2005) Crown, New York.
33. Smith, A. (2003) Re-thinking children's involvement in decision making. *Family Law Journal* **259**, 259–266.

34. Fabricius, W. (2003) Listening to children of divorce: New Findings That Diverge From Wallerstein, Lewis, and Blakeslee. *Family Relations* **52**, 385–396.
35. Parkinson, P., Cashmore, J., and Single, J. (2005) Adolescents' views on the fairness of parent arrangements after separation. *Family Court Review* **43**, 430–445.
36. Shulman, S., and et al. (2001) How young adults perceive parental divorce. *Journal of Divorce and Remarriage* **34**, 3–17.
37. Braithwaite, D., and Baxter, L. (2006) You're my parent but you're not. *Journal of Applied Communication Research* **34**, 30–48.
38. Kelly, J. (2012) Risk and protective factors for children of divorce. In *Parenting plan evaluations: Applied research for the family court* (Kuehnle, K., and Drozd, L., Eds.) pp. 145–173, Oxford University Press, New York.
39. Lamb, M. *Role of the father in child development* (2010) Wiley, New York.
40. Johnston, J., Roseby, V., and Kuehnle, K. In the name of the child: Understanding and helping children of conflicted and violent divorce (2009) Springer, New York.
41. Birnbaum, R., and Bala, N. (2010) Toward the differentiation of high conflict families: An analysis of social science research and Canadian case law. *Family Court Review* **48**, 403–416.
42. Birnbaum, R., and Fidler, B. (2010) The emergence of parallel parenting orders. *Canadian Family Law Quarterly*, 111–121.
43. Emery, R., Otto, R., and O'Donohue, W. (2005) Assessment of child custody evaluations. *Psychological Science in the Public Interest* **6**, 1–29.
44. Afifi, T., and Hamrick, K. (2006) Risk and resiliency in postdivorce families. In *Handbook of Divorce* (Fine, M., and Harvey, J., Eds.) pp. 435–457, Routledge, New York.
45. Ahrons, C. (2007) Family ties after divorce. *Family Process* **46**, 53–65.
46. Amato, P., and Dorius, C. (2010) Fathers, children and divorce. In *Role of the Father in Child Development* (Lamb, M., Ed.) Wiley & Sons, New York.
47. Buchanan, C., and Maccoby, E. *Adolescents after divorce*. (1996) Harvard University, Cambridge, Mass.
48. Emery, R., Sbarra, D., and Grover, T. (2005) Divorce Mediation. *Family Court Review* **43**, 22–37.
49. Fabricius, W., Braver, S., Diaz, P., and Velez, C. (2010) Custody and parenting time. In *The role of the father in child development* (Lamb, M., Ed.) John Wiley & Sons, New York.
50. Gunnoe, M., and Braver, S. (2001) Effects of joint legal custody on mothers, fathers, and children. *Law and Human Behavior* **25**, 25–43.
51. Sandler, I., Miles, J., Cookston, J., and Braver, S. (2008) Effects of parenting in high and low conflict divorces. *Family Court Review* **46**, 282–296.
52. Irving, H., and Benjamin, M. (1991) Shared and sole custody parents. In *Joint custody and shared parenting* (Folberg, J., Ed.) pp. 114–132, Guilford Press, New York.
53. Brotsky, M., Steinman, S., and Zimmelman, S. (1991) Joint custody through mediation. In *Joint custody and shared parenting* (Folberg, J., Ed.) pp. 167–186, Guilford, New York.
54. Luepnitz, D. (1991) Maternal, paternal and joint custody. In *Joint custody and shared parenting* (Folberg, J., Ed.) pp. 105–113, Guilford Press, New York.
55. Pearson, J., and Thoennes, N. (1991) Child custody and support after divorce. In *Joint custody and shared parenting* (Folberg, J., Ed.) pp. 185–209, Guilford Press, New York.
56. Melli, M., and Brown, P. (2008) Exploring a new family form- the shared time family. *International Journal of Law, Policy and Family* **22**, 231–269.
57. Kaspiw, R., Gray, M., Weston, R., Moloney, L., Hand, K., and Qu, L. (2009) Evaluation of 2006 family law reforms in Australia. Australian Institute of Family Studies, Sydney.
58. Lodge, J. and Alexander, M. (2010) Views of adolescents in separated families. pp. 1–77, Australian Institute of Family Studies, Sydney.
59. Cashmore, J. and Parkinson, P. (2010) Shared care parenting arrangements since the 2006 family law reforms. University of New South Wales Social Research Centre, Sydney.
60. Pearson, J., and Thoennes, N. (1991) Child custody and child support after divorce. In *Joint custody and shared parenting* (Folberg, J., Ed.) pp. 185–209, Guilford Press, New York.
61. Kline, M., Tschann, J., Johnston, J., and Wallerstein, J. (1989) Children's adjustment in

- joint and sole physical custody families. *Developmental Psychology* **25**, 430–438.
62. Maccoby, E., and Mnookin, R. *Dividing the child* (1992) Harvard University Press, Cambridge, Mass.
63. Kitterod, R. and Lyngstad, J. (2011) Untraditional caring arrangements among parents living apart in Norway. pp. 1–32, Statistics Norway, Research Department, Oslo, Norway.
64. Juby, J., Burdais, C., and Gratton, N. (2005) Sharing roles, sharing custody. *Journal of Marriage and Family* **67**, 157–172.
65. Cook, S. and Brown, P. (2006) Recent trends in children's placement in divorce. University of Wisconsin, Madison.
66. Grall, T. (2006) Custodial mothers and fathers. In *Current population reports* pp. 60–230, Census Bureau, Washington, D.C.
67. Stamps, K., Booth, A., and King, V. (2009) Adolescents with nonresident fathers: Are daughters more disadvantaged than sons? *Journal of Marriage and the Family* **71**(3), 650–662.
68. McIntosh, J., Smyth, B., Kelaher, M., and Wells, Y. L. C. (2010) Post separation parenting arrangements: outcomes for infants and children. Australian Government, Sydney, Australia.
69. Nielsen, L. *Fathers and Daughters: Contemporary Research and Issues* (2012) Routledge, New York.
70. Frieman, B. (2007) Helping professionals understand challenges of noncustodial parents. *Journal of Divorce and Remarriage* **39**, 167–173.
71. Kruk, E. (2010) Parental and social institutional responsibilities to children's needs after divorce. *Journal of Men's Studies* **18**, 159–178.
72. Stone, G., and Dudley, J. *Fathering at risk: Helping nonresidential fathers* (2006) Men's Studies Press, Harriman, Tenn.
73. Peeples, R., Reynolds, S., and Harris, C. (2008) Factors that inhibit successful mediation in high conflict custody cases. *Wake Forest Law Review* **43**, 505–525.
74. Braver, S., Cookston, J., and Cohen, B. (2002) Experiences of family law attorneys with current divorce practice. *Family Relations* **51**, 325–334.
75. Dotterweich, D. (2000) Attitudes regarding gender bias in child custody cases. *Family and Conciliation Courts Review* **38**, 208.
76. Stamps, L. (2002) Maternal preference in child custody decisions. *Journal of Divorce and Remarriage* **37**, 1–12.
77. Wallace, S., and Koerner, S. (2003) Influence of family factors on judicial decisions in contested custody cases. *Family Relations* **52**, 180–188.
78. Williams, G. (2007) Judicial response to joint custody statutes. Law and Society Conference, Las Vegas.
79. Braver, S., Ellman, I., Votruba, A., and Fabricius, W. (2011) Lay judgments about child custody after divorce. *Psychology, Public Policy and Law* **17**, 212–238.
80. Mnookin, R., and Kornhauser, L. (1979) Bargaining in the shadow of the law: The case of divorce. *Yale Law Journal* **88**, 950–997.
81. Fabricius, W., and Luecken, L. (2007) Postdivorce living arrangements, parent conflict and physical health for children of divorce. *Journal of Family Psychology* **21**, 195–205.
82. Campana, K., Henderson, S., and Stolberg, A. (2008) Parenting styles and children's adjustment to divorce. *Journal of Divorce & Remarriage* **48**, 1–20.
83. Lee, M. (2002) Children's adjustment in maternal and dual residence arrangements. *Journal of Family Issues* **23**, 671–687.
84. Prazen, A., Wolfinger, N., Cahill, C., and Jones, L. (2011) Joint physical custody and neighborhood friendships in middle childhood. *Sociological Inquiry* **81**, 247–259.
85. Jablonska, B., and Lindberg, L. (2007) Risk behaviors and mental distress among adolescents in different family structures. *Social Psychiatry and Epidemiology* **42**, 656–663.
86. Breivik, K., and Olweus, D. (2006) Adolescent's adjustment in four family structures. *Journal of Divorce & Remarriage* **44**, 99–124.
87. Haugen, G. (2010) Children's perspectives on shared residence. *Children and Society* **24**, 112–122.
88. Neoh, J., and Mellor, D. (2010) Shared parenting: Adding children's voices. *Journal of Child Custody* **7**, 155–175.
89. Bjarnason, T. A. A. (2012) Joint physical custody and communication with parents: A cross national study of children in 36 western countries. *Journal of Comparative Family Studies* **42**, 871–890.

90. Bjarnason, T. A. A. (2010) Life satisfaction among children in different family structures: A comparative study of 36 Western countries. *Children and Society* **26**, 51–62.
91. Fabricius, W., Diaz, P., and Braver, S. (2011) Parenting time, parent conflict and children's physical health after divorce. In *Parenting plan evaluations: Applied research for the family court* (Kuehnle, R., and Drozd, R., Eds.) pp. 100–130, Oxford University Press, Cambridge.
92. Janning, M., Laney, J., and Collins, C. (2010) Spatial and temporal arrangements: Young adults' postdivorce experiences. *Journal of Divorce & Remarriage* **51**, 413–427.
93. Frank, H. (2007) Young adults' relationships with parents: Marital status, conflict and post divorce predictors. *Journal of Divorce and Remarriage* **46**, 105–124.
94. Fullerton, T. (2009) Shared parenting hurting children. 95. Fehlberg, B., Smyth, B., Maclean, M., and Roberts, C. (2011) Caring for children after parental separation: Would legislation for shared parenting time help children? *International Journal of Law, Policy and the Family*, 1–16.
96. Gilmore, S. (2010) Shared parenting: the law and the evidence. *Seen and Heard* **20**, 21–35.
97. Harris, S. (2011) Resisting the march towards 50/50 shared residence. *Journal of Social Welfare and Family Law* **32**, 257–274.
98. Kerns, S., and Prinz, R. (2012) Coparenting children with attention deficit disorders and disruptive behavior disorders. In *Parenting plan evaluations: applied research for the family court* (Kuehnle, K., and Drozd, L., Eds.) pp. 330–369.
99. Lamb, M. (2012) Critical analysis of research on parenting plans and children's well-being. In *Parenting plan evaluations: Applied research for the family court* (Kuehnle, K., and Drozd, L., Eds.) pp. 214–246, Oxford University Press, New York.
100. Parkinson, P., and Cashmore, J. (2011) Parenting arrangements for young children: Messages for research. *Australian Journal of Family Law* **25**, 236–257.
101. Weiss, L. (2008) Wheezing in children. *American Family Physician* **15**, 1109–1114.
102. Carmo, B. (2009) Minor psychiatric disorders in mothers and asthma in children. *Social Psychiatry and Epidemiology* **4**, 416–420.
103. Reyes, M. (2011) Relationship between maternal demoralization, wheeze and immunoglobulin in intercity children. *Journal of Allergy, Asthma and Immunology* **107**, 42–49.
104. Smart, C. *The changing experience of childhood: Families and divorce* (2001) Polity Press, Cambridge, England.
105. Cloutier, R., and Jacques, C. (1997) Evolution of custody arrangements. *Journal of Divorce and Remarriage* **28**, 17–33.
106. Berger, L., Brown, P., Joung, E., Melli, M., and Wimer, L. (2008) Stability of child physical placements after divorce. *Marriage and Family* **70**, 273–283.
- Dozvola autora dobijena je temeljem izjave da prijevod služi u edukativne i neprofitne svrhe. Nije dozvoljena prodaja i zarada umnožavanjem i distribucijom teksta. (op.prev.)
- Prijevod:
Zvonko Trzun i Asenka Kramer